

La decadència de l'infern

El recurs a l'existència del càstig etern més enllà de la vida terrenal per als pecadors es troba en franca davallada. Si bé la creença en l'infern ha tingut diversos graus d'acceptació al llarg de la història, la societat actual no li fa lloc.

Entre les peculiaritats que ofereixen els Estats Units ressalta l'existència de nombroses sectes religioses amb uns enfervorits predicadors que, Bíblia en mà, insistentment presenten a una audiència de milions d'embaucats telespectadors els temes de la sempre imminent fi del món, la Segona Vinguda i el consegüent Judici Final. Uns sermons que són amenitzats amb la descripció de l'omnímode malèfica existència del dimoni juntament amb les paoroses imatges dels turments de l'infern "de foc i sofre". A diferència d'aquesta indoctrinació de les esglésies protestants, els predicadors catòlics de les nostres latituds no tracten massa d'aquests temes; entre altres qüestions, s'ocupen més aviat del santoral

festiu, de la litúrgia i de les qüestions referides a la conducta sexual, l'avortament, els contraceptius, el divorci...

Entre dos inferns. El mite de la fi del món es presenta en moltes cultures; un acabament que implica un judici enllà la mort amb càstigs i premis depenent de la conducta de cada ésser humà. El càstig generalment consistia en el foc; així, en l'Antic Testament apareix com a element de purificació quan la ira de Iahvè arrasà les depravades ciutats de Sodoma i Gomorra. En altres concepcions, com ara la cosmologia d'Heràclit, el foc constituïa l'element creador del món i el seu sosteniment. No anava del tot desencaminat aquest filòsof quan es considera que de la gran esfera de foc del *Big Bang*, sorgiren galàxies, estels i planetes que pul·lulen per l'univers. Es predi un altre gran foc causat per d'aquí uns quants milions d'anys per l'explosió del Sol, la Supernova, que fondrà la Terra i gran part del sistema solar. Som per tant, en un *intermezzo* entre dos enormes inferns, reals, físics, dos grans focs, l'un de creador i l'altre de destructor..., als quals cal afegir el foc manufacturat que es produiria per la *Hell Bomb*, la bomba infernal d'hidrogen...

La representació judeocristiana de la vida celestial ha ensopegat constantment amb la difi-

L'existència de l'infern (a l'altra pàgina) i el mite de la fi del món (dalt) eren elements essencials de l'adoctrinament del poble a l'edat mitjana. En contrast amb la indefinició de la vida celestial, l'infern es presentava ben definit: la foguera servia com a "mostra" i anticipació de l'eternitat de turments.

cultat de concebre una eternitat de *dolce far niente*, perquè apareixen molt confoses les imatges proposades del que pot consistir la benaventurança de què gaudeixen les bones ànimes al més enllà... En contrast, el mite de l'infern es presenta ben definit, com ara en la *Divina comèdia* del Dant amb la seua varietat de tortures i també en la visió de Sant Joan en l'Apocalipsi on es descriu "el llac de foc" on són llençats tots aquells (els pecadors) no inscrits en el "llibre de la Vida"... En mans del "Santo Oficio" el foc inquisitorial constituïa el màxim càstig per als heretges. La foguera servia com a "mostra" i anticipació de l'eternitat de turments de l'infern, sense explicar com es podrien rostir les proteïnes dels cossos dels pobres condemnats *ad aeternitatem* sense consumir-se mai. A aquest respecte, Victor Hugo va comentar: *Enfer chrétien, du feu. Enfer païen, du feu. Enfer mahométan, du feu. Enfer hindou, des flames. A en croire les religions, Dieu est né rôti*...

A diferència de la doctrina judeocristiana d'una "discriminació" entre "bons" i "dolents", per a uns la inimaginable glòria de l'empiri i per als altres, la *Gehenna* (el lloc de càstig "allà on hi haurà plors i escarritx de dents") la vida del més enllà en la mitologia grega, tal com es descriu en l'*Odissea*, és l'Hades, la mansió dels morts, més "democràtica" i des-

proveïda de tortures. Allí anava a parar tot-hom, sense càstigs ni premis; és la morada de l'oblit on les ànimes dels morts queixosament relaten els seus infortunis, on Aquil·les exclamà que "preferia ser l'últim esclau a la terra que regnar a l'Hades". Ben diferents es presenten les religions orientals, on per exemple, en la doctrina de Confuci no apareix en el més enllà la noció de cel i d'infern; ni guardons per als bons ni suplicis per als dolents. L'ètica suplantava la metafísica en la filosofia xinesa, el nirvana, l'absorció de la individualitat en el suprem esperit, constitueix una noció equivalent al no-res...

Des del principi del cristianisme s'aixecaren veus clamant contra la crueltat de la idea de l'infern. Al segle III, Orígenes deduïa de la infinita bonesa de déu i de la seua omnipotència, que tots els homes atenyrien la salvació, doctrina que fou declarada herètica, i el seu autor, excomunicat. Dos segles més tard, Pelagi, ben agosarat, negà l'existència del pecat original, per tant la redempció era innecessària, el sacrifici del fill de déu, totalment injustificat i el càstig de l'infern, un absurd. Durant l'edat mitjana aparegué la creença del mil·lenni, la fi augurada de la història amb la segona vinguda i el judici final. Passà l'any 1000 i la profecia bíblica no es va acomplir. Ara s'atansa el segon mil·lenni i com és ben natural, ni se'n parla de l'espifiada del primer...

El desmoronament d'un mite. Amb l'adveniment de l'època científica i la il·lustració, la creença en el mite de l'infern es va anant esvaint i amb ella, la creença en l'existència del dimoni, malgrat l'advertència de Rabelais "que el major truc del dimoni és persuadir que no existeix". Ha estat durant el segle XIX i el XX quan s'han expressat opinions contundents rebutjant de ple la maligna idea de l'existència de l'infern i al mateix temps reconeixent que constitueix un pilar fonamental de la doctrina judeocristiana. Així l'escriptor H. G. Wells comentà: "negueu el dimoni i l'infern i simplement tot l'edifici del cristianisme s'esfondra". Per altra banda, un autor francès del segle XIX comentà: "l'església té un gran deute amb el dimoni pels molts i fonamentals serveis que li ha prestat, i hauria d'erigir-li un gran monument..." I el mateix autor va afegir: "... sense el dimoni, la població del món mai no hauria passat de dos..."

Entre els molts autors que han aixecat la veu contra la creença de l'infern cal citar Stuart Mill: "el meu pare em solia dir: 'pensa un ésser capaç d'inventar l'infern'". Una altra opinió d'un autor francès: "en l'enorme infern tan sols hi cap una criatura: el déu que el va inventar", mentre que el premi Nobel Elias Canetti opinà: "l'infern és la més terrible de les invencions i és ben difícil de comprendre què hom pot es-

perar de bo de la gent després d'aquest invent". Contra tota la mitologia infernal figura la irada protesta de Gómez de la Serna: "¡Pobres de los que han inventado la idea del Demonio! ¡Qué paliza les dará Dios!" El rebuig de la idea de l'infern no tan sols ha estat expressat per lliurepensadors i ateus, com els citats, sinó també, durant el segle present, per teòlegs catòlics i protestants. Entre els primers, Rahner, troba una "gran dificultat" de conciliar l'existència d'un déu infinitament bo, i un càstig etern; "déu no pot ser un déu de venjança". Els protestants conceben que el màxim càstig consistiria no en el "clàssic" infern, sinó en "la privació, la separació eterna, per al pecador, de Déu"; i encara així sostenen que no pot haver-hi cap motiu de culpabilitat que justifiqui per a l'home una separació eterna de déu"...

En el *Diccionari per a ociosos* de Joan Fuster, quan apareix el mot "infern" refereix als escolàstics medievals, encapçalats per sant Tomàs d'Aquino, en uns passatges de la ínclita *Summa theologica* es diu: "un dels gaudis de la benaurança celestial estarà en la congratulació davant l'espectacle dels rèprobes a l'infern". Comentà Fuster: "Tranquil·lament instal·lats al paradís, els ectoplasmes virtuoses no en tindran prou amb la visió beatífica o contemplació de Déu: hauran de disposar també d'una satisfacció suplementària, consistent en l'alegria de comprovar que els dolents cremen en el foc impertorbable i sense fi, atiat i torturats pels dimonis". Per altra banda Fuster qualifica l'*Infierno* del Dant, de ser "la gran epopeia de la venjança pòstuma"... i continua: "I aleshores pensem en l'altre 'infern', en un 'infern' real i no literari, amb suplicis morboses i duració indefinida"... "Cal dir que hem recorregut un llarg camí i hem arribat al rebuig d'idees absurdes i inhumanes de la mitologia de l'era de la foscuria, i com a mites, se'ls enduu el vendaval del temps.

En tota elucubració dins del reialme tan llefiscós de la teologia, sorgeixen paradoxes i contradiccions: es presenta el cas del "gran" canvi dut a terme amb el Concili Vaticà II: "on els bombers de l'*aggiornamento* han tractat d'extingir les flames de l'infern". Malgrat tant de "progrés", per a moltes ànimes encara és difícil de deixar de creure en les visions tradicionals de l'infern i el dimoni... Qui ho havia de dir, que una de les conseqüències de l'*aggiornamento*, ha estat que els jueus denigrats i perseguits durant més de dinou segles com el poble deïcida, de cop i volta són exonerats d'aquest estigma i condemnaió! A l'infern, què en faran, de les ànimes de tants d'heretges que ara són "rehabilitats"? Així ho demanà l'historiador contemporani Mircea Eliade, qui no es refia de tanta "permissivitat" com mostra avui dia l'església i comentà amb un to sarcàstic: "en l'actualitat el papa se'n cuida prou de

El 'Judici Final' de Miquel Àngel. L'acabament del món que implica un judici enllà la mort amb càstigs i premis depenent de la conducta de cada ésser humà es presenta en moltes cultures.

manifestar obertament que els pagans, ateus, hindús i budistes se'n van directament a l'infern, si ell ben bé sap que tots irremissiblement hi fan cap..."

Infern o no-res? Al paradoxal Unamuno de ben jovenet no li causava gens ni mica de por l'infern, malgrat el turment igni etern que representava. Preferia (com Baudelaire va escriure a les *Fleurs du mal*), l'infern al no-res "*Cuando era niño no lograron conmoverme las patéticas pinturas que del infierno se me hacían, pues ya desde entonces nada se me aparecía tan horrible como la nada misma*". Afegia que almenys a l'infern un és viu, se sent l'escalfor del foc, en contrast amb l'"*horrible nada*", on no s'existeix. Si l'església ha sostingut com a article de fe l'existència de l'infern malgrat l'absurd i la crueltat que representa és perquè el que més tem i vol evitar és admetre el no-res al més enllà, l'anihilació de la personalitat, com també ho temia Unamuno. El papa va manifestar recentment que cal desterrar la creença ultraherètica, "abominació d'abominacions", que assegura que amb la mort ens anem al no-res: "el no-res no existeix". No va aclarir, però, on anem...

Els increients professen la profunda convicció que no hi ha res més enllà la mort, però alguns solen manifestar un desig pietós: "què més voldríem nosaltres, que hi haguera un déu misericordiós i que fóra realitat tanta bellesa, la

vida mirífica com la promet el cristianisme"... L'home racional avui dia no pot creure en el cel, "*un cielo que no es cielo, ni es azul*", com exclamava el poeta; en un cel, l'espai exterior on el fred i el buit absoluts imperen. Ni tampoc pot creure en un infern situat, com feien en l'edat mitjana, al centre de la Terra, on l'enorme pressió i elevadíssima temperatura farien impossible "acollir" els pobres pecadors... Per l'ateu, la negació de la vida al més enllà es troba en el subconscient dels pobles, un fenomen universal que es presenta com un *infandum*, és a dir: "allò intuït per molts però que ningú no gosa a parlar-ne mai". Cita Unamuno un poema de Lord Byron, on el dimoni, la personificació del mal, exclamà: "potser que la mort ens mena al més elevat coneixement: és a dir, al no-res". Per a Unamuno la negació de la vida al més enllà seria "l'infern del no-res".

L'infern, etimològicament és el "món subterrani", *infernus*, d'on sorgeix el foc de les erupcions volcàniques. L'entrada a l'infern, segons una llegenda romana, era un cràter, un llac pestilent prop de Nàpols, el *lacus Avernus*, l'Avern, que els ocells no podien sobrevolar (en grec *aornos*, 'sense ocells'). Decadència, "decaure", és el terme emprat pels historiadors per denotar l'últim cicle d'una civilització, així per exemple, "La decadència d'Occident" d'Oswald Spengler, o per als físics en un context paral·lel, el decaïment dels àtoms. S'ha tractat succinctament ací del declivi de la creença en l'infern des dels últims dos segles, Voltaire així declarava: "a Londres avui dia ningú no creu en l'existència de l'infern". Estrictament parlant, no es pot concebre la decadència de quelcom que no existeix, ja que la idea de l'infern conté en si les llavors de la seua inexistència, principalment perquè representa un absurd. A més a més, com s'ha esmentat, en el contingut de la doctrina del cristianisme l'infern resulta absolutament inconciliable amb la infinita bonesa d'un déu omnipotent. La idea de l'infern s'eclipsa també davant el fet de l'*horror vacui*, l'horror al buit; físic, que en la natura humana es manifesta en el "terror còsmic" com el va expressar en frase lapidària Pascal; *le silence éternel de ces espaces infinis, m'effraie*.

La nostra ànima s'esvera quan pensem en l'aniquilament de la nostra personalitat, mentre que la visió de l'infern no intimida com ho feia durant l'època de la fe, l'edat mitjana. L'infern ha perdut fúria avui dia, per una part, a causa de l'impacte del coneixement científic, la difusió de les idees liberals, i per altra, l'allau de la tecnologia i la consegüent prosperitat als països de l'Occident cristià. Aquests factors de llibertat i de progrés estan ensorrant la creença d'un espantall tan absurd com és el mite d'un més enllà de tortures ígnies eternes.

Alfred Giner Sorolla